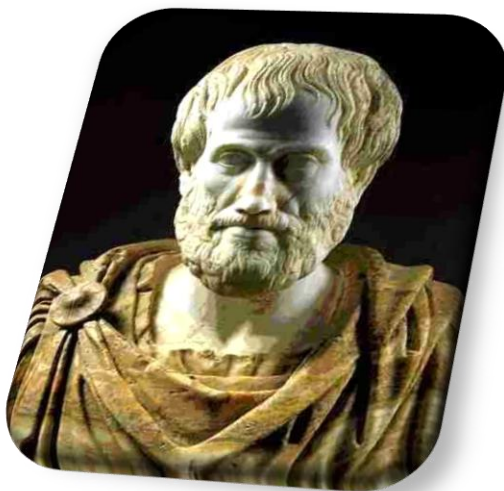

Predmet Filozofija

ARISTOTELOVA LOGIKA

„Seminarski rad iz Filozofije“

Mentor:

Učenik:

UVOD

Aristotel (384-322. g.p.n.e.) se rodio u **Stagiri**, gradiću nadomak Soluna, ali je slavu stekao u Atini. Za razliku od Platona, njegova glavna djela nisu dijalozi, već **rasprave** u kojima je navodio mišljenja prethodnih filozofa, kritikovao ih, postavljao filozofska pitanja i odgovorao na njih, nudeći svoja rešenja. Dok je Platon bio živ, Aristotel je bio član Akademije, a kasnije je (335. god. p.n.e.) osnovao vlastitu filozofsku školu - **Likej**. Sledbenici Aristotela su se nazivali i **peripatetičari** jer se škola nalazila u natkrivenom šetalistu. Bio je učitelj Aleksandra Makedonskog.

Aristotel je smatrao da ljudsko mišljenje ne može odražavati objektivnu stvarnost niti spoznati objektivnu istinu, ako samo nije postavljeno na sigurne principe. Pokazuje da je *metoda indukcije* put do spoznaje, da se od pojedinačne stvari dođe do određenog pojma. Kaže da svako živo biće ima sposobnost opažanja, ali ljudi se odlikuju još i time, da zamijećeno mogu zadržati u sjećanju. Dakle od zapažanja dolazi do sjećanja, odatle uslijed čestog ponavljanja – iskustvo o dotičnom predmetu, a samim iskustvom čovjek stječe praktično umijeće i znanje. Predmet opažanja je samo pojedinačno, a pojam, kao opće – odnosi se na mnoštvo pojedinačnog, i do njega se dolazi putem indukcije. Me utim, spoznaja ne ostaje samo na pojmu, jer se pojmovi u nekom sudu mogu opet svrstati pod još općenitije pojmove, čime Aristotel prelazi na učenje o *kategorijama* tj. o najopćenitijim *predikatima*. Aristotel ih je našao 10: supstancija, kvantiteta, kvaliteta, relacija, mjesto, vrijeme, položaj, posjedovanje, djelovanje i trpljenje. Da bi se ljudsko mišljenje moglo održati, ono mora imati osnovne principe, koji će biti opće važeći i neće ih trebati dokazivati. Aristotel ih svodi na ova tri: *princip identiteta* (sve što je istinito mora se potpuno samo sa sobom podudarati), *princip kontradikcije* (nemoguće je da se jednome i istome na isti način jedno i isto odre enje dodaje i ne dodaje), te *princip isključenja trećeg* (izme u kontradiktornih stavova ne može biti trećeg). Prema tome **Aristotelova logika** (on je zove *analitika* – vještina razdvajanja) nije sama sebi svrha, niti se bavi praznim apstrakcijama, nego polazi od realnog, pojedinačnog predmeta, i proučava kako se on spoznaje u sadržajnom mišljenju.

Aristotelova djela kasnije su dobila nazive po temama kojima se bavi u njima. To su praktično sve teme kojima se filozofija bavi. Naslovi tih knjiga su: **Fizika, Metafizika, Organon (Logika), Nikomahova etika, O duši, Politika i dr.**

Aristotelova se logika u nekim svojim osnovnim postavkama održala i do danas kao uzor za zasnivanje elementarne logike, pa je stoga i Kant mogao ustvrditi kako je logika u Aristotela

dobila tako savršen oblik da iza toga niti je mogla učiniti korak naprijed, niti je morala učiniti korak nazad.

Njegova logika raspravlja prije svega o pojmovima, sudovima (iskazima, rečenicama) zaključcima dokazima. Pojmovi su bit ili oblik stvari čija je spoznaja osnovni cilj mišljenja. Najviši rodni pojmovi, koji u sebi obuhvaćaju sve druge pojmove, jesu kategorije. Tih kategorija ima po Aristotelu deset: supstancija, kvantitet, kvalitet, relacija, mjesto, vrijeme, položaj, posjedovanje, djelovanje i trpljenje. U Aristotelovim logičkim djelima (*sakupljenim kasnije od učenika pod nazivom Organon*) iscrpno su i izvanredno egzaktno raspravljani i neki drugi temeljni logički problemi kao što su principi mišljenja, indukcija i dedukcija, definicija, teorija silogizma, dokaz, logičke pogreške i sl. Uz opširnu eksplikaciju teorije kategoričko-asertoričkog silogizma (što se često smatra njegovim najvećim doprinosom logici), u njegovim spisima nalazimo i veoma složenu modalnu logiku kao i mnoge začetke ka snjih logičkih teorija.

KAKO JE ARISTOTEL OBJASNIO LOGIKU?

Kada je Platon okrenuo filozofiju od vidljivog ka idealnom svetu, profitirala je logika, odnosno razmatranje odnosa i uspostavljanje reda među idejama, reda koji ustanovljavamo bez obzira na čula, kako kaže Platon. Aristotel je primetio da ovoj novoj disciplini treba posebno obratiti pažnju, tako da je on **prvi podrobno obradio zakone logike**.

Aristotel je primjetio da je teško definisati neke pojmove. To je objasnio time da se radi o najopštijim pojmovima kojima je teško naći opštiji pojam potreban za definiciju. Jer, definicija treba da se sastoji od rodnog (opštijeg) pojma i vrsne razlike, koja utvrđuje po čemu se određena stvar razlikuje od drugih u svom rodu, po čemu je ona posebna vrsta. Ove najopštije pojmove nazvao je kategorije. Aristotel navodi deset kategorija: supstanciju, kvantitet, kvalitet, vreme, mesto, položaj, posedovanje, odnos, i delanje i

trpljenje. Supstancija je svaka prirodna stvar koja ima materijalni supstrat i pojmljivu suštinu, jedino Bog je supstancija bez materijalnog supstrata.

Aristotel se prvi bavio oblicima zaključivanja. Najpoznatiji je oblik silogizma. **Silogizam** je zaključivanje iz dvije premise koje ima tu osobinu da zaključak mora biti istinit ako su istinite premise. Primer jednostavnog silogizma je: Svi Grci su plavi. Sokrat je Grk = Sokrat je plav.

U knjigama o fizici, etici i metafizici, Aristotel se primenjuje svoja logička znanja, trudeći se da sve što je tema rasprave dobije pravilnu definiciju. Iako na Rafaelovoj slici Atinska škola Platon pokazuje na gore, a Aristotel na dole, ove njihove gestove treba prije shvatiti kao raspravu o tome kako nastaviti Platonov program, nego kao potpuno suprostavljanje i okrenutost Aristotela vidljivom svijetu. Aristotel zapravo slijedi Platona u osnovnoj ideji da je **razlog stvari u svrhama radi kojih one postoje** - jedino što se Aristotel više interesuje za to kako se te svrhe ostvaruju ili se mogu ostvariti. On se osim svrha interesuje i za sredstva koja koriste ili mogu koristiti priroda ili ljudi, a da bi saznali ova sredstva zaista se moramo okrenuti i iskustvu, odnosno, vidljivom svetu.

DESET KATEGORIJA

Svaka bez ikakve veze iskazana riječ označava ili supstanciju, ili kvantitet, ili kvalitet, ili relaciju [odnos], ili mjesto [gdje], ili vrijeme [kad], ili položaj, ili posedovanje, ili djelovanje ili trpljenje.

Supstancija - kazano jednom rečju - jeste na primer: "čovjek", "konj"; kvantitet je na primjer "dug dva lakta", "dug tri lakta"; kvalitet je, na primjer: "bijel", "vičan gramatici"; odnos je , na primjer: "duplo", "pola", "veći"; mjesto je, na primjer: "u Likeju", " na agori"; vrijeme je, na primjer: "juče", "prošle godine"; položaj je, na primjer, "on leži", "on sjedi"; posjedovanje je, na primjer: "on je obučen", "on je naoružan"; djelovanje je, na primjer: "on siječe", " on gori"; trpljenje je, na primer: "on je isječen", "on je izgorio".

Aristotel, Organon, str. 7.

LOGIČKI KVADRANT

Svi A su M

(Na primjer: **Svi Grci su plavi**)
kontrarnost

Univerzalno-afirmativan stav (A)

(oba stava mogu biti neistiniti, a ne mogu oba biti istiniti)

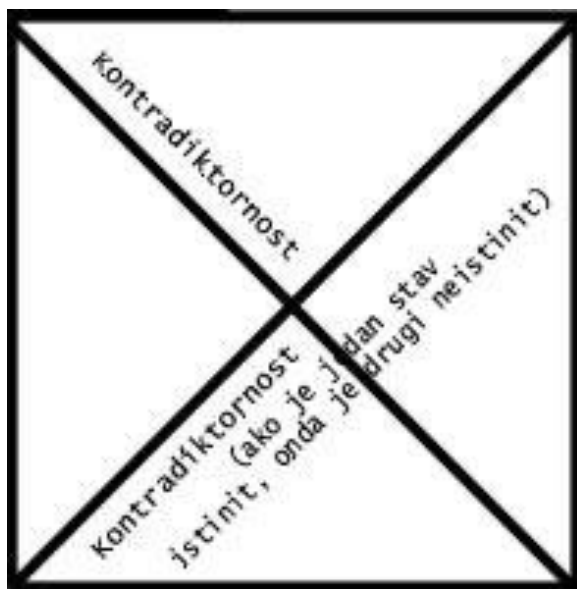
Nijedan A nije M

(Nijedan Grk nije plav)

Univerzalno-negativan stav (E)

subordiniranost

(donji stav slijedi iz gornjeg stava)

subordiniranost

(donji stav slijedi iz gornjeg stava)

Neki A su M

(Neki Grci su plavi)

Partikularno-afirmativan stav (I)

subkontrarnost

(oba stava ne mogu biti neistiniti, a oba mogu biti istiniti)

Neki A nisu M

(Neki Grci nisu plavi)

Partikularno-negativan stav (O)

SILOGIZAM, DOKAZ I AKSIOMI

Silogizam je govor u kome, kad se izvjesne stvari pretpostave, druga jedna stvar različita od njih, proizlazi nužnim načinom na osnovu pretpostavljenih stvari.

Dokaz se dobija kad silogizam postaje iz istinitih i prvih premisa, ili iz premisa koje su takve da samo saznanje koje imamo proističe iz prvih i istinitih premisa. ...

Istiniti i prvi jesu stavovi koji dobijaju svoju izvjesnost ne od drugih stavova, nego sami od sebe. Jer ne treba pitati za uzrok principa nauka, nego svaki od tih principa treba da bude sam po sebi izvjestan. *Aristotel, Organon, str . 371.*

LOGIKA I NAČELO NE PROTIVRJEČNOSTI

Sada treba da kažemo da li pripada jednoj nauci ili raznim naukama da proučavaju istine koje se u matematici nazivaju aksiomima, kao i samu supstancu. Očigledno je njihovo ispitivanje predmet jedne jedine nauke, a filozof je taj koji će se time baviti. Jer aksiomi obuhvataju sve stvarnosti, a ne jednu izvesnu vrstu isključujući ostale. A ako se svi ljudi služe aksiomima, to je zato što aksiomi pripadaju stvarnosti kao stvarnosti, i što je svaki rod stvarnost; oni se njima služe ipak samo koliko im je potrebno, to jest koliko se pruža rod na koji se odnose njihova dokazivanja.

Prema tome, pošto je očigledno da se aksiomi primenjuju na sve stvarnosti kao stvarnosti (jer stvarnost je ono što je zajedničko svima stvarima) proučavanje ovih istina takođe pripada upoznavanju stvarnosti kao stvarnosti. Upravo zbog toga ni jedan od onih koji se ograničavaju na ispitivanje jedne posebne nauke nije sebi postavio zadatak da kaže ma šta o istinitosti ili neistinitosti ovih aksioma, ni geometar ni aritmetičar. To su pokušali samo izvesni fizičari, čiji stav uostalom ne treba da iznenađuje, jer su verovali da su oni jedini koji ispituju čitavu prirodu i stvarnost uopšte. Ali samim tim što ima nekoga

koji je još iznad fizičara (naime priroda je samo jedan određeni rod stvarnosti) njemu, koji proučava opšte i prvu supstancu, takođe će pripasti ispitivanje ovih istina. Fizika je zaista neka vrsta filozofije, ali nije prva. ...

Prema tome, očigledno je da pripada filozofu, koji proučava prirodu svake supstance, da ispituje i načela silogističkog rasuđivanja. Međutim, čovek koji raspolaže izvanrednim znanjem iz bilo koje oblasti treba takođe da bude u stanju da postavi najpostojanija načela o stvari o kojoj je reč, tako da bude u mogućnosti da postavi najpostojanija načela svih stvarnosti. A ta svojstva ima upravo filozof; s druge strane najpostojanije načelo od svih postavlja se kao načelo u odnosu na koje je nemoguće da se čovek prevvari: ustvari potrebno je da se istovremeno to načelo najbolje upozna među svima načelima (jer zabluda uvek obuhvata ono što se ne poznaje) i da bude bezuslovno, jer načelo čije je posjedovanje nužno da bi se shvatila svaka stvarnost ma kakva ona bila, ne zavisi od nekog drugog načela; a ono što je nužno da bi se upoznala svaka stvarnost, ma kakva ona bila, takođe treba nužno posedovati pre svakog znanja. Otuda je očigledno da je to načelo najpostojanije od svih. A sad ćemo reći koje je to načelo.

[Načelo ne protivrečnosti]

Nemoguće je da ista osobina istovremeno pripada i ne pripada jednom istom predmetu u istom odnosu. Ako bismo tvrdili tako nešto, onda bi takvo tvrđenje predstavljalo logičku teškoću. Ovo je najpostojanije načelo, ...svako dokazivanje svodi se na ovo načelo kao na najvišu istinu, jer je ono po svojoj prirodi ishodična tačka čak i za sve ostale aksiome. *Aristotel, Metafizika, (1005a) str. 74*

Dvije vrste definicija

Pošto se definicija smatra kao govor koji objašnjava šta je jedna stvar, jasno je da će jedna od njenih vrsta biti govor koji objašnjava šta znači ime, ili govor potpuno nominalan, različit od onoga koji izražava suštinu. ...

Druga vrsta definicije jeste govor koji pokazuje zašto neka stvar postoji, to je definicija pomoću uzroka. Tako prva definicija označava šta je stvar, ali to ne dokazuje; međutim, druga će očevidno biti neki dokaz suštine, koji se od dokaza razlikuje samo položajem svojih termina. Jer postoji razlika između reći:

"Zašto grmi?" i "Šta je grom?".

Aristotel, Organon, str. 337.

O težnji ka znanju

Svi ljudi po prirodi teže da dođu do znanja; dokaz za to je radost izazvana doživljenim saznanjima: naime, i pored njihove korisne strane ona nam se sviđaju sama po sebi, i to vizuelna saznanja više od drugih. Jer mi vid cijenimo iznad svega, tako da kažem, ne samo zato da bi mogli da radimo, nego čak i pod pretpostavkom da ne želimo ništa da radimo. Uzrok ovome je taj što od svih naših čula, vid je ono čulo pomoću koga stičemo najviše saznanja i otkrivamo mnoštvo razlika.

Aristotel, Metafizika, str. 3.

Zaključak

Za Aristotela, logika i njeni zakoni uspješnije ispunjavaju svrhu opovrgavanja stava sofista da su sva mišljenja podjednako istinita od Platonovih Ideja. Sada, u okviru logike, dva protivrječna stava ne mogu biti istovremeno istinita, jer to sprečava zakon neprotivrečnosti, dok je kod Platona to tako jer samo jedan do stavova može da odgovara Ideji. Prednost svog rešenja Aristotel je vidio u tome, što se pomoću samo jednog stava koji je toliko prihvatljiv za duh da ga je teško negirati, odrađuje dio posla kome su služile mnoge Ideje, čije je postojanje, uzgred, bilo sumnjivo. Umjesto Ideja, sada je principima logike ostavljeno da čuvaju jednoznačnost svijeta. To ne znači da Aristotel napušta Platonov stav da osim materijalne stvarnosti postoji i idealna stvarnost, ali sad tu stvarnost najprije naseljava logika, čiji principi su istovremeno i principi stvarnosti. Ali, logički principi nisu jedini principi stvarnosti: ostalim principima Aristotel se bavi u svojoj metafizici.

Literatura

---

1. INTERNET

www.wikipedia.com

www.filozofija.info

www.znanje.org

<http://www.maturski.weebly.com>

Sadržaj

Uvod	1
Kako je Aristotel objasnio logiku	2
Deset kategorija	3
Logički kvadrant	4
Silogizam, dokaz i aksiomi	5
Logika i načelo neprotivriječnosti	5
Zaključak	8
Literatura	9